

ПРОТОКОЛИ

чаласаи васеи семинари илмӣ-методии Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба
номи Абдурахмони Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

аз 22.05.2023

№11

ш. Душанбе

Иштирок доштанд: 15 нафар

РҶЗНОМА:

Муҳокимаи диссертатсияи унвонҷӯи Пажӯҳишгоҳи рушди маорифи Академияи таҳсилоти Тоҷикистон Нематуллоев Муродбек Музафарович дар мавзуи «Усулҳои педагогии рушди қобилияти зеҳнии хонандагон таввасути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии қор бо хонандагони болаёқат» (дар мисоли Муассисаи таълимии давлатии «Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе»), ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм аз рӯи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03. – педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пешниҳод шудааст

Раисқунанда: Ҳозирини гиромӣ! Дар рӯзномаи чаласа муҳокимаи рисолаи илмии унвонҷӯи муассиса Нематуллоев Муродбек Музафарович дар мавзуи «Усулҳои педагогии рушди қобилияти зеҳнии хонандагон таввасути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии қор бо хонандагони болаёқат» (дар мисоли Муассисаи таълимии давлатии «Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе»), ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03. – педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пешниҳод шудааст пешбинӣ гардидааст.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ зери роҳбарии доктори илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Азизӣ Муҳамадалӣ Миралӣ ба анҷом расидааст.

Муқарризони расмӣ Гулмадов Ф. - доктори илмҳои педагогӣ, мудири шуъбаи педагогика ва таҳсилоти муосири Академияи таҳсилоти Тоҷикистон; Лутфуллоева П. – номзади илмҳои педагогӣ, муовини директори Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ва Ҷонмаҳмадова Г. – номзади илмҳои педагогӣ, ходими калони шуъбаи мактабҳои камнуфуси Пажӯҳишгоҳ рисолаи илмиро таҳлил ва арзёбӣ намуданд.

Унвонҷӯ рисолаи илмии худро дар асоси нақшаи илмӣ-тадқиқотии шуъбаи педагогика ва психология омода намудааст.

Сухан барои ибрази мазмуни мухтасари рисолаи илмӣ ба унвонҷӯ Нематуллоев Муродбек Музафарович дода мешавад.

Шунида шуд: Унвонҷӯ ҳозиринро бо мазмуни асосии рисолаи илмӣ шинос намуд. Дар муқаддима мубрамият, аҳамияти илмию амалии таҳқиқот асоснок карда шудааст, мақсаду вазифаҳо, объект, предмет ва

мавзӯи таҳқиқот муайян карда шудаанд, фарзия ба таври дақиқ ва мухтасар ифода карда шудааст, асосҳои методологӣ ва назариявӣ, методҳои таҳқиқот нишон дода шудаанд, навгониҳои илмӣ, аҳмияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомада инъикос гардидаанд, масъалаҳои дар ҳимоя тасдиқшаванда баён гардидаанд, тасвиб ва татбиқи амалии натиҷаҳои таҳқиқот оварда шудаанд.

Боби якум **“Асосҳои назариявии дарёфт ва рушди қобилияти зеҳнии хонандагони болаёқат”** аз се фасл иборат буда, дар ин фаслҳо масъалаҳои лаёқатмандии хонандагон дар низоми муосири таҳсилот, усулҳои инноватсионии психологӣ ва педагогии дарёфти хонандаи болаёқат вобаста ба гуногунии навъҳои лаёқатмандӣ, инчунин принципҳои асосии таълими хонандагони болаёқат мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Дар ин қисмат назари олимони ватаниву хориҷӣ доир ба падидаи лаёқатмандӣ, навъҳои он, роҳи усулҳои дарёфт ва кашфи кӯдакони болаёқат оварда шуда, назарияҳои гуногун қиёс гардидаанд.

Дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии муосир шумораи зиёди хонандагони болаёқат маҳфуз аст. Дар дилхоҳ муассисае хонандагонеро вохӯрдан мумкин аст, ки барои хондан ва рушди лаёқатҳои худ шавқманд ва омодаанд, ё баръакс (кӯдакони аз ҷиҳати рушди равонӣ қафомонда ва бо имкониятҳои маҳдуд низ истисно нестанд). Дар байни ин хонандагон қисми асосии хонандагон – аксарият қарор доранд, ки ҳар кадом бо хусусиятҳои инфиродии худ аз ҳамсолон фарқ мекунанд ва ба таваҷҷуҳ ниёз доранд.

Яке аз хусусиятҳои инкишофи кӯдакони лаёқатманд ин аст, ки онҳо дар муқоиса бо кӯдакони дигар мутафовит будани худро дарк мекунанд. Дар натиҷа, баъзеи онҳо эҳсос мекунанд, ки нисбат ба дигар ҳамсолон ба баъзе қорҳо ҳуқуқи бештар доранд. Аммо, чунон ки маълум аст, одам ҳар қадар имкониятҳои зиёд дошта бошад, бояд бештар нисбат ба кирдораш масъулиятшинос бошад.

Масъалаи аҳамияти таҳсилоти иловагӣ дар дарёфт ва рушди қобилияти хонандагони болаёқат мавриди таҳлил қарор дода шуда, дар замони муосир масъалаи татбиқи дастовардҳои илмиву техникӣ ва технологияи муосир ба яке аз омилҳои муҳими тавсеаи рақобатпазирӣ ва ҳарчи муассир кардани нуфузи кишварҳо дар арсаи ҷаҳон табдил ёфтааст. Дар ин давра маҳз давлатҳои ба қомебӣ ноил мегарданд, ки ба рушди соҳаи маориф ва инкишофи илму технологния ва ворид намудани инноватсия диққати бештар медиҳанд. Аз ин рӯ, инкишофи ҷомеа, тараққиёти устувори иқтисодӣ, беҳбудии иҷтимоӣ ва умуман ноил шудан ба сатҳи ҷаҳонии иқтисод, техника, технология ва илму фарҳанг пеш аз ҳама ба рушди босуботи маориф, ташкили раванди бонизом ва босифати таҳсилот ва дастгириии наврасону ҷавонони болаёқат вобаста мебошад.

Рушди ҳамаҷонибаи шахсияти хонандаи болаёқат танҳо дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ғайриимкон буда, дар ин раванд муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ нақши муҳим доранд. Аз ин рӯ, барои эҷоди фазои ягонаи таълимии мусоид ҷиҳати ташаккул ва рушди қобилиятҳои зеҳнии хонандагони болаёқат ҳамгироӣ ва ҳамкори

муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ бо муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ масъалаи мубрам ва рӯзмарра ба ҳисоб меравад.

Таҳсилоти иловагӣ ба хонандагон имкони воқеии интихоби роҳи инфиродии таҳсилотро фароҳам меорад, то ин ки новобаста аз сатҳи дастовардҳои таълимӣ мувофиқи қобилиятҳои худ ба муваффақият ноил шавад. Дар таҳсилоти иловагӣ мазмун, шакли дарсхоро худӣ кӯдак интихоб мекунад. Ҳамаи ин барои муваффақият шароити мусоиди психологӣ фароҳам оварда, дар навбати худ ба фаъолияти таълимӣ таъсири мусбат мерасонад.

Боби дуюм – **“Таълими иловагӣ ҳамчун омили рушди зехнии хонандагони болаёқат”** ном гирифта, дар он низоми банақшагирии таълими иловагӣ барои хонандагони болаёқат дар Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе мавриди таҳлили илмӣ қарор дода шуда, масъалаи такмили донишу маҳорати хонандагони болаёқат дар чараёни таълими иловагӣ ва низоми омодаسازیи хонандагон ба олимпиадаҳои фанӣ ва озмунҳои зехнӣ тавассути таълими иловагӣ дар Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе баррасӣ гардидааст. Ҳамзамон, дар фасли чоруми ин боб муаллиф натиҷаи корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ оид ба самаранокии ташкили раванди таълими иловагиро оварда, онро арзёбӣ намудааст.

Яке аз шаклҳои ҷолиби ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ бо муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ин истифодаи усулҳои педагогии рушди қобилияти зехнии хонандагон ба шумор меравад. Тавассути ҳамкорӣ омӯзгорон имкон пайдо мекунанд, ки фориғ аз кори асосии худ бо фаъолияти ҳамкорони худ аз муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ шиносӣ пайдо намоянд.

Чунин ҳамкорӣ ҳам барои омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ ва ҳам омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ муфид мебошад. Дар асоси ин гуна ҳамкориҳои барои ташаккул додани донишу малкаи хонанда маҳорати касбии ин омӯзгорон равона карда мешавад, ки самаранокии чараёни таълимро таъмин намуда метавонад. Махсусан ҳангоми омода намудани хонандагон ба олимпиадаҳои фанӣ ва дигар озмунҳои зехнӣ фаъолияти таълимии муштараки омӯзгорон баръало мушоҳида карда мешавад.

Зимни банақшагирии таълими иловагӣ дар Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе интихоби модели рушди лаёқатмандӣ омили муҳими таъмини иҷрои ҳадафҳои муассиса мебошад, зеро афзалияти ин ё он шакл ё модели таълимӣ дар ташаккули шахсият ва рушди зехнии хонандагон нақши муҳим дорад. Танҳо он модели таълимие, самарнок ва муваффақ мегардад, ки хусусиятҳои инфиродии ҳар кӯдаки лаёқатмандро бо назардошти синну сол ба инобат гирифта бошад. Ҳамзамон дар интихоби модели самарноки таълимии кор бо хонандагон болаёқат ба инобат гирифтани таҳассусмандии омӯзгорон низ мавқеи асосӣ дорад.

Таҳлили фаъолияти Муассисаи давлатии таълимии “Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе” нишон медиҳад, ки

фаъолият дар самти дастгирӣ ва рушди лаёқатмандии хонандагон дар доираи “моделҳои пурмухтаво (ғанӣ)-и рушди лаёқатмандӣ” ба роҳ монда шудааст.

Моделҳои мазкур маъноӣ онро дорад, ки инкишофи қобилиятҳои зеҳнӣ муҳимтарин вазифаи таълим дар зинаи таҳсилоти илолвағӣ мебошад, зеро ин раванд тамоми марҳилаҳои ташаккули шахсияти кӯдакро фаро мегирад, ташаббус ва мустақилияти хонанда, баёни озоди фикр ва эътимод ба шахсияти ӯро бедор мекунад. Ҳангоми ташаккул додани талабот ва манфиатҳои эҷодӣ, мо аз шаклҳои гуногуни корҳои таълимӣ ва беруназсинфӣ истифода бурда, саъй менамоем, ки дар ниҳоди кӯдак такрор ба такрор дониш ва малакаҳои андӯхтаро мустақкам намоем. Дар Гимназия дарсҳои асосиву иловагӣ ҳамчун шакли асосии таълим ва тарбияи хонандагони болаёқат ба ҳисоб мераванд. Маҳз дар доираи фаъолияти таълимии хонандаи болаёқат, вазифаҳои ташаккул, тафаккур, тахайюл қобилияти таҳлил ва синтези ӯ, пеш аз ҳама, ҳал карда мешаванд. Айни замон, дарсҳо бояд бо фаъолиятҳои гуногун, маводи омӯхташуда ва сабку методи баёни мавзӯи нав фарқ намоянд. Ин омил кӯдаконро ба эҷодкорӣ ташвиқ мекунад. Майлу рағбати эҷодӣ дар раванди фаъолияти инкишоф меёбад, ки табиати эҷодӣ дорад. Дар гимназия намудҳои ғайримуқаррарии дарсҳо, усулҳои таълимии гуногун, фаъолияти эҷодии дастҷамъона дар корҳои беруназсинфӣ, ки ба рушди фаъолияти зеҳнии хонандагони болаёқат мусоидат мекунанд, васеъ паҳн шудаанд.

Ҳадафи асосии таълими иловагӣ дастгирии кӯдакони болаёқат ва таъмини шароит барои рушди лаёқатмандии онҳо ва таҳияи таърифҳои кории мафҳумҳои зерин мебошад:

1) «дастгирии педагогии рушди истеъдоди хонандагон» - ташкили ҳамкории мусбати омӯзгор ва хонандагон дар раванди муттаҳидсозӣ ва ғанӣ гардонидани блокҳои асосӣ, иловагӣ ва алоҳидаи таълим дар корҳои синфӣ ва беруназсинфӣ, васеъ намудани доираи муоширати хонандагон тавассути ҷалби намудҳои гуногуни фаъолияти эҷодӣ, мувофиқ кардани қобилият ва истеъдоди онҳо дар заминаи муассисаҳои гуногун;

2) «дастгирии психологӣ» ин муайян кардани хусусиятҳои психологии фардӣ, дараҷаи рушди лаёқатмандӣ вобаста ба синну сол ва муайян намудани мушкилоти равонии хонандагони болаёқат ба ҳисоб меравад. Ҳамзамон ҳал кардани баъзе мушкилоти психологии хонандагони болаёқатро дар самти муошират бо омӯзгорону ҳамсолони худ дар назар дорад;

3) «дастгирии психологию педагогии рушди истеъдоди хонандагон» ин ҳамгироии низоми дастгирии педагогӣ ва психологии раванди таълиму тарбияи хонандагони болаёқат дар шароити муассисаҳои таълимӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин самт гузаронидани мониторинги инфиродии сатҳи қобилиятҳои зеҳнии хонандагон ва дар натиҷаи он таҳия намудани барномаи мушаххаси таълимӣ ба манфиат мебошад.

Дастгирии лаёқатмандӣ дар Муассисаи давлатии таълимии “Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе” асосан тавассути дарсҳои иловагӣ, маҳфилҳо ва сафарбарсозии хонандагон ба марказҳои шаҳрӣ ва ноҳиявӣ “Дарёфт ва рушди истеъдодҳо” сурат мегирад.

Дар фасли якуми боби дуюм ҳамаи маҳфилҳо ва дарсҳои иловагӣ, ки дар Гимназия бо мақсади ҳамроҳии лаёқатмандӣ ҷорӣ карда шудаанд, аз рӯи шакли баргузории машғулиятҳо гуруҳбандӣ карда шудаанд. Дар навбати худ, вобаста ба муҳтавои дарсҳои иловагӣ ва маҳфилҳо ҳамаи онҳоро ба ду гуруҳ ҷудо кардан мумкин аст:

1. Дарсҳои иловагӣ ва маҳфилҳое, ки ба рушди шахсияти хонанда ва омӯзиши роҳҳои дарк ва татбиқи падидаҳои лаёқатмандӣ нигаронида шудаанд.

2. Дарсҳои иловагӣ ва маҳфилҳое, ки барномаи асосии таълимро идома дода, ба тақвияти донишҳои фаннии хонандагон нигаронида шудаанд.

Барномаҳои таълими иловагии гуруҳи якум. Равоншиноси Гимназия дар якҷоягӣ бо Кумитаи падару модарон кӯдакони боистеъдодро дастгирӣ намуда, барои татбиқи шавқу қобилиятҳои онҳо ҷӣ дар мактаб ва ҷӣ дар оила шароити мусоид фароҳам оварда, инчунин курсҳои “Асосҳои рушди шахсият” ва “Этика ва эстетика”-ро амалӣ намуд.

Вазифаи ҳамаи дарсҳои иловагӣ ва маҳфилҳои гуруҳи якум дар Муассисаи давлатии таълимии “Гимназияи №1 барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе” инҳоянд:

- муайян намудани қобилиятҳои инфиродӣ, сифатҳои шахсӣ ва таҳияи барномаҳои инфиродӣ барои рушди шахсият ва муваффақияти хонандагон;

- ташаккули шавқу ҳаваси хонандагони болаёқат ба омӯзиши амиқи фанҳои таълимӣ ва дастгирии педагогиву психологиву раванди кор бо хонандагони болаёқат;

- инкишоф додани истеъдоди хонандагон тавассути истифодаи намудҳо ва шаклҳои гуногуни ҷорабиниҳои маърифатӣ ва зеҳнӣ ҳам дар дарсҳои асосӣ ва ҳам дар дарсҳои иловагӣ;

- дастгирии психологию педагогии хонандагони болаёқат дар раванди таҳсилот.

Барномаҳои таълими иловагии гуруҳи дуюм. Ба барномаҳои таълими иловагӣ, ки барномаи асосии таълимро идома дода, ба тақвияти донишҳои фаннии хонандагон нигаронида шудаанд, 12 дарси иловагӣ ва маҳфилҳо ворид мегарданд. Дар ҷараёни ин машғулиятҳо хонандагон, асосан, сатҳи забондонии худро беҳтар намуда, донишҳои дар рафти дарсҳои асосӣ азхуднамудаашонро тақвият медиҳанд.

Дар синфҳои болоӣ, махсусан синфҳои 10-11 таълими иловагӣ ба омодасозии хонандагон барои таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти касбӣ равона гардида, аз машғулиятҳои омӯзишии шавқовару ҷаҳол ба дарсҳои мукамал бо омӯзиши амиқи мавзӯҳо мегузаранд.

Сипас аъзоёни чаласа Махкамов Д., Назиров Н., Раҷабов С., Бобоева М. саволҳои худро ба унвонҷӯй пешниҳод намуданд ва унвонҷӯй ба ин саволҳо ҷавоб дод.

Сухан ба роҳбари илмӣ Азизӣ Муҳаммадалӣ Миралӣ – доктори илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (тақриз замима мегардад).

Сухан ба муқарризи кори диссертатсионӣ: дар баромади худ муқарризи кори диссертатсионӣ Гулмадов Ф. - доктори илмҳои педагогӣ, мудирӣ шуъбаи педагогика ва таҳсилоти муосири Академияи таҳсилоти Тоҷикистон; Лутфуллоева П. – номзоди илмҳои педагогӣ, муовини директори Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ва Ҷонмаҳмадова Г. – номзоди илмҳои педагогӣ, ходими калони шуъбаи мактабҳои камнуфуси Пажӯҳишгоҳ дар маҷмӯъ корро анҷомёфта ҳисобида, баъди анҷоми ислоҳи тағйиротҳои ҷузъӣ ба ҳимоя пешниҳод намуданд (тақризҳои муқарризон замима мегардад).

Иштирокчиёни чаласа н.и.п. Тоҳириён Ш., н.и.п. Давлатшоев И., н.и.с. Назиров Н., ходими пешбари илм Мирхонова Н.М., н.и.п. Махкамов Д. ба музокира баромада, андешаҳои худро оид ба таҳқиқоти диссертатсионии Нематуллоев М.М. баён сохта, диссертатсияро мусбат арзёбӣ карданд.

Баъд раиси чаласа Лутфуллоева П. андешаҳои ироанамудаи муқарризон иштирокчиёни чаласаро ҷамъбаст карда, аз ҷумла қайд кард, ки мавзуи интиҳобнамудаи Нематуллоев Муродбек Музафарович дар мавзуи «Усулҳои педагогии рушди қобилияти зеҳнии хонандагон таввасути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии кор бо хонандагони болаёқат» хеле мавзуи муҳим буда, ташаккули ҷаҳонбинии миллии наврасону ҷавонон дар шароити ҷаҳонишавӣ барои шиноخت, ниғаҳдошт ва рушди арзишҳои миллии тоҷикон тақозои замон мебошад. Пешниҳод мегардад, ки диссертатсия барои таҳлили давраи минбаъда ба шурои диссертатсионӣ пешниҳод карда шавад.

Чаласаи васеи семинари илмӣ-методии ПРМ ба номи А. Ҷомии АТТ бо дарназардошти тавсияву пешниҳоди муқарризон ва фикру мулоҳизаҳои пешниҳоднамудаи дигар иштирокчиён

ҚАРОР КАРД:

1. Диссертатсияи Нематуллоев Муродбек Музафарович дар мавзуи «Усулҳои педагогии рушди қобилияти зеҳнии хонандагон таввасути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии кор бо хонандагони болаёқат» аз рӯи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03. – педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) кори мустақилона баанҷомрасида ҳисобида шавад.

2. Диссертатсияи Нематуллоев Муродбек Музафарович дар мавзуи «Усулҳои педагогии рушди қобилияти зеҳнии хонандагон таввасути дарсҳои иловагӣ дар муассисаҳои таълимии кор бо хонандагони болаёқат» аз рӯи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-

ичтимоӣ (13.00.05.03. – педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) барои ҳимоя дар Шурои диссертатсионии 6D.KOA-030 тавсия карда шавад.

Дар ҷаласа 15 нафар иштирок доштанд. Натиҷаҳои овоздиҳӣ: “Тарафдор” – 15 нафар, “Зид” - нест, “Бетараф” - нест. Қарор яқдилона қабул карда шуд.

Раиси ҷаласа, номзади илмҳои

педагогӣ, муовини директор оид ба корҳои
илмӣ ПРМ ба номи А. Ҷомии АТТ

Лутфуллоева П.М.

Котиби ҷаласа, ходими пешбари илмӣ

Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба
номи Абдурахмони Ҷомии АТТ

Ҷонмаҳмадова Г.Ш.

Имзои Лутфуллоева П.М. ва Ҷонмаҳмадова Г.Ш.-ро тасдиқ мекунам.

Мудири шуъбаи кадрҳо ва коргузори
ПРМ ба номи А. Ҷомии АТТ

Ҷақимова Х.С.